

Inž. Radosav Jovančević
i inž. Mijat Petrović,
Voćarska stanica — Bijelo Polje

PRIRODNI USLOVI I PROBLEMI DANAŠNJEG SISTEMA VOĆARENJA NA BRDOVITIM I PLANINSKIM STANIŠTIMA U SLIVU GORNJEG TOKA DRINE

PROIZVODNI USLOVI

Ovaj sliv se prostire od 42° 20' do 43° 40' geografske širine i 18° 30' do 20° geografske dužine. Sliv gornjeg toka reke Drine ima izraziti reljef i bogat je raznovrsnim geomorfološkim oblicima.

U ovim krajevima formirali su se različiti tipovi zemljišta, što je najviše zavisi o matičnoj steni, reljefu, klimi i flori. U dolinama i vrtačama u većini slučajeva formirala su se zemljišta na akumulativu, a na drugim elementima reljefa na matičnoj steni.

Flora ovog kraja se razvila različito, što zavisi o nadmorskoj visini, ekspozi-ciji i inklinaciji. Uz same reke, rečice i potoke imamo hidrofilnu floru. Dalje, na ravnicama, brežuljcima i brdima preovlađuju mezofiti: bukva, jasen, grab i drugo bilje. Na južnoj ekspozi-ciji na tim visinama imamo većinom heliofitno bilje: crni grab, cer, belohrast a iznad 1200 m imamo pojas četinarara. Iznad četinarara imamo pojas alpijskih pašnjaka ili suvati, većinom kserofitno bilje.

U dolinama, izuzev izvornog dela pritoka, imamo župu kod koje preovlađuje kontinentalna klima. Ona se prostire do 800 m nad morem. Tu dobro uspeva kontinentalno voće, a od njih najbolje jabuka, kruška i šljiva; dok od jagodastog voća imamo jagodu i malinu. U preplaninskoj zoni od 800—900 do 1200 metara, što zavisi o inklinaciji i ekspozi-ciji, klima je prelazna od kontinentalne prema planin-skoj. U toj zoni imamo u divljoj formi malinu, kupinu, jagodu i borovnicu. Planin-ska klima obuhvata sve više terene od 1100 a negde i 1200 m pa naviše. Tu dobro uspevaju: borovnice, brusnice, ogrozd i ribizle.

EKONOMSKI USLOVI

Na razvoj voćarstva utiču ne samo prirodni uslovi, nego i društveni i ekon-omski činioci, koji su isto tako važni kao i prirodni. Saobraćaj je među najvažni-jim za ovaj sliv, koji je slabo razvijen. Takođe nedostaju dobro opremljena tran-sportna kola za prevoz voća. Pobojšanjem saobraćaja, a naročito razvojem železni-čke mreže i pogotovo izgradnjom pruge Beograd—Bar, koja prolazi kroz ovaj sliv, mnogo će se unaprediti voćarstvo ovoga kraja, jer će se ovi krajevi povezati s velikim svetskim tržištima i potrošačkim centrima. Trgovina je slaba i tehnički neoprem-ljena, dok je prerađivačka industrija u novije vreme nešto napredovala.

VRSTE VOĆAKA KOJE USPEVAJU U OVOM KRAJU

Ova poljoprivredna površina je vrlo pogodna za razvoj kontinentalnog voć-arstva. Ovi krajevi su od davnine poznati po kvaliteti sorata kontinentalnog voća, naročito jabuka i krušaka.

Po brojnosti je jabuka na drugom a kruška na trećem mestu. Ove dve voćarske kulture rastu u ovom kraju najbolje i daju odlične prinose. U čitavom ovom kraju imamo mnogo udomaćenih sorata. Čisti zasadi se u novije vreme podižu na zadru-žnim poljoprivrednim dobrima. Rasadnik u Goraždu je najviše doprineo širenju i razmnožavanju plemenitih sorata voćaka iz inostranstva. Od domaćih sorata šljiva imamo najviše zastupljenu požegaču, koja se uglavnom razmnožavala izdancima do pre 40—50 godina. U ovom slivu šljive dobro rode i to kako požegača tako isto i re-neklode i druge visokokvalitetne sorte. Ranije su stradale od šteta vaše a danas mnogo stradaju od virusnog obolenja šarke.

Breskva u ovim krajevima može dobro da uspeva u župi, dok kajsiya manje. Trešnja dobro uspeva u župi. Ima doboro razvijen korenov sistem i dobro raste na brdskim terenima, pogotovo ako je kalemljena na stalno mesto.

Drijen (dren, drenak) raste u divljem stanju. Na terenu postoji nekoliko tipova, čiji su plodovi vrlo dobri, kako za jelo u svežem stanju, tako i za izradu marmelade koja ima lepu boju i plodovi sadrže dosta pektina.

Malina, raste u divljem stanju na visinama od 1000 do 1300 metara.

Naročito se dobro razvija na šumskim paljevinama. U novije vreme se počela uzgajati kod nas kao kultura za prerađivačku industriju. Ekološki činiooci ovoga kraja joj dobro pogoduju i dobro uspeva.

Kupina raste u divljem stanju u ovim krajevima. Uspeva i na boljim zemljištima. Ima dobro razvijen korenov sistem, bolji od maline te bolje izdrži sušu i na terenima s velikim nagibom veže dobro zemljište i čuva ga od odronjavanja.

Edafski i klimatski faktori za ovu jagodu su povoljni, naročito župski pojas, ma da u planinskom i pretplaninskom pojasu, ova kultura raste u divljoj formi.

Borovnica raste u planinskom pojasu i tamo je ima dosta, naročito na severnoj ekspoziciji iznad 1000 m nad morem. Od svih vrsta jagodastog voća borovica ima najveći značaj za ove krajeve. Lekoviti su plodovi i listovi. Ovako značajnoj kulturi malo se dosada poklanjala pažnja.

Ovde imamo ribizlu na najvišim visinama i to većinom s klekovinom a ogrozd sa grabom, belohrastom i bukvom. U toj divljoj formi ima ih na većim površinama. Kao pišom gaji se na malim površinama na zadružnim ekonomijama i voćnim rasadnicima. Ovde može da uspeva i crna ribizla, što su pokazali ogledi kod Stanice za voćarstvo u Bijelom Polju.

Orah, uspeva dobro jedino u župskom pojasu. Najviše ga ima u Podrinju i Polimlju.

PROBLEMI DANAŠNJIH SISTEMA VOČARENJA

Kako ravnica ima vrlo malo, koje su u većini zauzete ratarskim kulturama i usevima za stočno-krmnu bazu to moramo s voćarstvom ići u brdovite i planinske krajeve, pogotovo zato što su sada ovi krajevi prenaseljeni i katuni se postepeno pretvaraju u sela. Stanovništvo počinje da se stalno naseljava na planine.

Na terenima s većim nagibom od 10°, zemljište treba terasirati po izohipsama ili na mestima gde su poljoprivredne površine isprekidane praviti tranše ili stripove. Na terasama, konturnim rovovima i drugim, treba podizati voćnjake u raznim oblicima krune, uključujući palmete, a po mogućnosti na sejancima, koji su tu ranije posađeni ili posejani. Tu se s uspehom mogu saditi sve napred nabrojene drvenaste voćke. Bilo da su konturni rovovi, terase ili stripovi, oni se međusobno mogu povezati pojasom dugogodišnjih trava, leguminozama ili nekom od grmolikih voćaka. Od voćaka bi bile najbolje: leska, dren, ribizla ili malina, jer one čuvaju zemljište od erozije. Voćke na terasama i između terasa mulčovati s leguminoznim biljkama ili travama, radi održavanja vlage i hrane. Može se tu primeniti i zeleno đubrenje s lupinom i bobom. Pristup na terasama i konturnim rovovima treba da je obezbeđen tako da se na terasama i okolnim pojasevima mogu bez smetnje obavljati sve agromere, s najmodernijim oruđima.

U pretplaninskim krajevima podizati voćnjake u zavisnosti, o reljefu, inklinaciji i ekspoziciji staništa. U vrtacama, zaravnima, brežuljcima, kraškim udolinama i drugim elementima reljefa, saditi po izohipsama, primenjujući ako je potrebno terase, konturne rovove i drugo. Ovde se za sadnju može preporučiti jedino rano jagodičasto voće, a od jabuka, krušaka i šljiva letnje sorte.

U planinama se mogu, takođe, podizati voćnjaci na terenima koji za to odgovaraju, i to od planinskog voća; u prvom redu od borovnica, ribizla, kupina, malina i lešnika.

Na staništima koja su na škriljcima i pešćarima imamo dosta prirodnih izvora, potoka i većih rečica, koje treba iskoristiti za navodnjavanje.

To se najbolje postiže pravljenjem rezervoara i veštačkih jezera, a odatle putem kanala, iskorišćavajući prirodnu gravitaciju, zalevati i voćnjake. U blizini svakog izdaha mogu se podići bazeni ili jezera od nepropusnog materijala.

Zemljišta u ovom slivu treba obogatiti hranivim materijama, tj. vršiti đubrenje s organskim, mineralnim i zelenišnim đubrivima. Između stočarstva i voćarstva kao najvažnije dve poljoprivredne grane za ovaj sliv, treba stvoriti što tešnju biološku i ekonomsku vezu. Zelenišnom đubrenju, naročito s lupinom, raži, heldom i drugim treba posvetiti veću pažnju.

Kako se u ovom kraju dosada malo poklanjala pažnja zaštiti od bolesti i štetočina to su i postojeći voćnjaci prilično zapušteni izuzev na zadružnom sektoru.

Zaštiti voćaka od kasnih proletnih mrazeva treba posvetiti punu pažnju.

U novije vreme ovde se podižu plantažni voćnjaci na zadružnim ekonomijama putem osvajanja novih površina, otkupom zemljišta od privatnika i arondacijom. Više zadruga u ovom slivu su podigle plantaže na površini od 50 ha naviše. Ovako podizanje voćnjaka potrebno je što više forsirati, jer su daleko rentabilniji i dobija se bolji kvalitet robe, jer je bolja priprema agromera, tj. primenjuje se do maksimuma, a to daje prednost pred sitnim posedima.

Naučno-istraživačkih ustanova, izuzev jedne stanice, nema, ma da bi na ovom ogromnom prostoru i našem najboljem kraju za razvoj napred navedenih voćarskih kultura mogle da učine mnogo za njegovo unapređenje.

Da bi se u ovom prirodno pogodnom slivu moglo preći iz ekstenzivnog na intenzivni način gajenja voćaka, potrebno je izvršiti sve navedene mere, kako bi se voćarstvo unapredilo do najvećeg maksimuma i sve uložene investicije brzo bi se opravdale. Jedna od vrlo važnih mera u ovom kraju jeste da plantažne voćnjake sađene na ma kojim elementima reljefa i geomorfološkim oblicima (veštačkim ili prirodnim) treba povezivati sa dobrim drumskim saobraćajem.

ZAKLJUČAK

Sliv gornjeg toka reke Drine je brdovito planinski kraj, čiji su edafski i klimatski faktori vrlo povoljni za razvoj kontinentalnog voćarstva. Naročito su podesni za uzgoj jabuka, krušaka i šljiva, a od jagodastog voća, jagoda, malina, kupina i borovnica.

Da bi voćarstvo prešlo od ekstenzivnog na intenzivan način i to u što kraćem roku, potrebno ga je podizati na zadružnim imanjima u velikim plantažama. Podizati ga na brdovitim terenima po izohipsama, na tranšeama, stripovima i drugim veštačkim i prirodnim elementima reljefa, koji za to odgovaraju, primenjujući najsavremeniji način obrade i ostalu agrotehniku. U župi treba saditi najfinije sorte navedenog voća, a u pretplaninskom kraju, preko 800 m saditi samo letnje sorte. Privesti kulturi borovnice i drugo voće koje je od vrlo velike koristi za ovaj kraj, i početi od njega podizati plantažne zasade po planinama. Ispitivanje biotipova rodonačelnika postojećih vrsta je i za nauku i praksu od velike koristi.

NATURVERHÄLTNISSE UND PROBLEME DES HEUTIGEN OBSTBAUSYSTEMS IM HÜGEL UND BERGLAND DES BECKENS AN OBERLAUF DES DRINAFLUSSES

Ing Radosav Jovančević

ing. Mijat Petrović

Obstbaustation — Bijelo Polje

ZUSAMMENFASSUNG

Das Flussgebiet am Oberlauf des Drinaflusses ist ein Hügel — und Bergland, dessen natürliche und Klimatischen Verhältnisse für die Entwicklung des Kontinentalen und Gebirgsobstbaus sehr günstig sind; besonders günstig für die Kultur des Apfel-, Birn- und Pflaumenbaums, sowie für den Anbau von Erdbeeren, Himbeeren, Brombeeren und Schwarzbeeren.

Um in Kürzester Zeit zu einer Intensivierung der Obstkultur überzugehen, muss man auf Genossenschaftsgütern grosse Obstpflanzungen anlegen, und das auf

Hügelgelände nach entsprechenden Isohypsen, Gräben, Strips und anderen natürlichen und Künstlichen Reliefelementen, und sie unter Beobachtung modernster Pflegemassnahmen und Anwendung aller agrotischen Mittel kultivieren. Im Hügelgelände milderer Klimata müssen nur die edelsten Sorten der obgenannten Obstarten angebaut werden, im Vorgebirgsland (über 800 m Höhe) nur Sommer-sorten. Man muss Schwarzebeeren und ähnliche für diese Gegend sehr nützliche Früchte kultivieren und deren Pflanzungen auf Berghängen anlegen. Die Erforschung von Biotypen der Stämme der bestehenden Sorten ist sowohl für die Wissenschaft als auch für die Praxis von grossem Nutzen.

L I T E R A T U R A

1. Bubić Š. : Specijalno voćarstvo, Sarajevo 1952. g.
2. Borba protiv erozije, Zagreb 1957. g.
3. Dragavcev A. P. : Gornoje plodovodstvo. Moskva 1958. g.
4. Drašković D. : Metode i iskustva u borbi protiv erozije zemljišta u bazenu Južne Morave (Grdelička klisura). Naučni osnovi borbe protiv erozije. Beograd 1955.
5. Jovančević R. : Prirodni uslovi za razvoj voćarstva u dolinama Lima i Tare. Naša Poljoprivreda, Titograd 1956. g.
6. Milojević B. : Dolina Tare, Pive, i Morače, Cetinje 1955. g.
7. Naučne osnove protiv erozije. Beograd 1955. g.
8. Pavičević : Tipovi zemljišta u dolini Lima. Naša Poljoprivreda, Titograd, 1958.
9. Pavičević : Buavice na crnogorskom kršu. Titograd 1957.
10. Stanković D. : Problemi uređaja voćarstva u reonima ugroženim erozijom (Naučne osnove borbe protiv erozije). Beograd 1955. g.